

TEORİK VE PRATİK AÇIDAN İNFÂK VE İSÂR AHLÂKI

Ayhan KAYA *

Özet

Bu makalede *İnfâk* ve *İsâr* kavramları teorik ve pratik açıdan incelenmiştir. Çalışmamız iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümde *İnfâk* ve *İsâr* kavramları filolojik açıdan ele alınmıştır. Bu kavramların lügat ve istilâh anlamlarından hareketle bu iki kavram arasındaki ilişki incelenmiştir. İkinci bölümde ise, bu kavramların pratik olarak hayattaki yansımalarının ilk olarak görüldüğü Asr-ı Saadet döneminden örnek tablolar sunulmuştur. Sonuç olarak, sosyal adaletin, barış ve huzurun sağlanması için, Asr-ı Saadet örneğinde olduğu gibi günümüzde de *İnfâk* ve *İsâr* toplumunun oluşması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnfâk, İsâr, Asr-ı Saadet.

The Ethics of Infak (Aid) and Isar (Altruism) From the Point of Theoretical and Practical

Abstract

In this article the *infak* (aid) and the *isar* (altruism) terms were analysed from the point of theoretical and practical. There are two chapters and a conclusion in our study. In the first chapter *infak* and *isar* terms was handled from the point of philology. The relation between these two terms was analysed considering their lexical and technical meaning. In the second chapter, some examples were given from the Asr-ı Saadet (the golden age of friends of Mohammed) period in which the practical reflection of these two terms started to appear first. Consequently, *infak* and *isar* society must be rebuilt as it was in the Asr-ı Saadet in order to provide the social justice, peace and serenity.

Key Words: Aid, Altruism, The golden age of friends of Mohammed.

I. İNFÂK VE İSÂR KAVRAMLARININ FİLOLOJİK TAHLİLLERİ

A- İnfâkın Lügat ve İstilâh Anlamı

Çalışmamızda önce, *İnfâk* kelimesinin lügat anlamlarını ardından onun ıstılâhi olarak nasıl anlaşıldığını, özellikle ilk dönem müfessirlerinden başlayarak günümüze değin bu kavramın nasıl tanımlandığını ve bu süreçte bir anlam daralması ya da genişlemesi geçirip geçirmediğini inceleyeceğiz.¹ Böylece *İnfâk* kavramını genişçe tahlil ederek daha iyi anlamaya, neticede de bütün bu tanımlamalardan hareketle *İnfâk* kavramının kesin tanımını ortaya koymaya ve ne gibi ibadet ve davranışlara şamil olduğunu izah etmeye çalışacağız.

* Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni/Temel İslam Bilimleri Doktora Öğrencisi.

¹ Makalenin I. Bölümünün yazımında, "Kaya, Ayhan, *Bir Özveri Davranışı Olarak Kur'an'a Göre İnfâk*," adlı eserden istifade edilmiştir.

İnfâk: if'âl vezninde *enfeka* fiilinin mastarı olup *انْفَاق = يَنْفِق = يَنْفِق* şeklinde gelmektedir. *İnfâd* kelimesi ile her ikisinde de verme/harcama anlamı olması yönüyle eş anlamlıdır.² Ancak *İnfâd* kelimesinde farklı olarak, elinde var olan şeyi tümüyle harcamak ve hiçbir şey bırakmamak anlamı vardır. Halbuki *İnfâk* kelimesinde böyle bir anlam yoktur.³

Enfaka fiili hem lâzım hem de müteaddi anlamda kullanılır.⁴ Lâzım olarak "bitmek, tükenmek, fakir düşmek, azalmak" *انْفَقَ الرَّجُلُ أَيِ انْفَقَرَ وَ ذَهَبَ مَالُهُ* anlamlarına⁵ gelmektedir. Kur'an'daki şu ayette de bu anlamlarda kullanılmıştır:

لَا مَسْكَنَتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ ۖ

"O zaman tükenir korkusuyla cimrilik ederdiniz."

Müteaddi olarak "bitirmek, tüketmek, malı harcamak, elden çıkarmak, sarf etmek, *infâk* etmek" *انْفَقَ مَالَهُ أَيِ انْفَقَهُ وَ انْفَقَهُ وَ انْفَقَهُ* anlamlarına gelmektedir. Aşağıdaki şiirde şu şekilde gelmektedir.

وما زال تشرابي الخمر ولثتي

وبيعي وانفاقي طرفي ومتلدي⁶

"Bol bol şarap içmek ve zevk sürmek ve bu (uğurda) kendi kazandığım ve babadan kalma malları (şuna buna) harcamak ve satmaktan geri durmadım."⁷

Bu anlamlarla beraber *infâk*, daha çok 'para veya malı elden çıkarmak'¹⁰ anlamında kullanılmaktadır. *İnfâk*, malda ve diğer şeylerde yapılır. Şer'î dildeki ifadeyle bazen vacip bazen nafîle olarak yapılır.¹¹ Buna göre *infâk*, farz olan zekatı ve gönüllü olarak yapılan her çeşit hayrı içermektedir.

² el-Âlusî, Şihabuddin es-seyyid Mahmud, *Rûhu'l-Me'ânî*, Beyrut, 1987, I, 118; İsmail Hakkı Bursevî, *Muhtasârü Rûhu'l-Beyân*, (İhtisar eden: Muhammed Ali Sabûnî, terc: heyet) 3. Baskı, İstanbul, Try, I, 66; Ahmet Mustafa Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî*, Daru'l-Fikr, Beyrut, Try, I, 42.

³ İsmail Hakkı Bursevî, *Muhtasârü Rûhu'l-Beyân*, I, 66; Ahmet Mustafa Merağî, *Tefsîrul merağî*, I, 42.

⁴ ez-Zebidî, Muhibbu'd-Din Ebî Feyz *Tâcu'l-Arûs fî Cevâhiri'l-Kâmûs*, Beyrut, 1994, XIII, 464.

⁵ İbn Fâris, Zekerîyya Ebî'l-Huseyin Ahmed; *Mu'cemu Makâyisi'l-Luga*, (Tah: Abdüsselam Muhammed Hârûn), 1.bas, Beyrut 1991, V, 454; İbn Abbâd, İsmail; *el-Muhît fî'l-Luga*, (tah: Muhammed Hasan Al-i Yasin), 1.bas, Beyrut 1994, V, 445; el-Cevherî, İsmail b. Hammâd; *es-Sühûh*, (tah: Ahmed Abdu'l-Gafur Attar), 4. bas, Beyrut 1990, IV,1560; İbn Manzûr, Ebu'l-Fadil Cemaleddin M. b. Mukrim; *Lisânu'l-Arab*, 1.bas; Beyrut 1990, X, 357-358; ez-Zebidî, *Tâcu'l-Arûs*, XIII, 464; Râğib el-İsfehânî, el-Huseyin b. Muhammed, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*, (tah: Safvan Adnan Davudî), 3.bas, Beyrut-Dimeşk 2002, s. 819.

⁶ İsrâ 17/100.

⁷ Râzî, Fahreddin, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Beyrut, 1993, I, 35; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, X, 358; Fîrûzâbâdî, Mecduddin M. b. Yakub; *Basâiru Zevî't-Temyîz fî Latâifi Kitâbi'l-Aziz*, (Tah: Muhammed Ali en-Neccâr), Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, V, 105; ez-Zebidî, *Tâcu'l-Arûs*, XIII, 464.

⁸ Arapça metin için bkz. *Muallakât Yedi Askı*, (Tarafe ve Muallakâsı), (Çev.: Şerafettin Yaltkaya), Meb Yayınları, İstanbul 1989, s. 15; Yusuf eş-Şayi, Neda Abdurrahman; *Mu'cemu elfîzi'l-Hayati'l-İçtimâiyye fî Devâvîni'ş-Şuarâi'l-Muallakâti'l-Aşr*, Mektebetu Lubnan, 1.bas, 1991, s. 306.

⁹ *Muallakât Yedi Askı*, (Çev: Şerafeddin Yaltkaya), s. 58.

¹⁰ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, X, 357-358; Fîrûzâbâdî, *Basâiru zevî't-Temyîz*, V, 105.

¹¹ Râğib el-İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 819.

İnfâk kelimesinin ıstılah anlamına gelince, ilk dönem müfessirlerinden başlayarak günümüze kadar onun nasıl tanımlandığına baktığımızda aşağıdaki tablo karşımıza çıkmaktadır.

İnfâk: “Malı elden çıkarmak, yani harcamaktır.” İbn Mes’ud’a göre ise, “kişinin ailesinin geçimi için harcadığı maldır.”¹²

İnfâk: İbn Cüreyc ve Said b. Cübeyr’in görüşüne göre: “Farz olan zekatla beraber nafîle veya müstahap olan harcamalara” denilir.¹³

İnfâk: Malda ve diğer şeylerde vacip ve nafîle olarak yapılan harcamalara denir. Dolayısıyla *infâk*, mal gibi maddi şeylerle olabileceği gibi, mal dışında bir takım manevi şeylerle de olabilmektedir.¹⁴

İnfâk: “Dinin ikamesi için Allah yolunda, hac, umre, cihad, sila-i rahim, evlad-ü iyal için yapılan harcamaları, zekatları, kefaretlere ve sadakaları kapsamaktadır. Kısacası, malı elden çıkararak faydalı yollarda yapılan tüm harcamalara *infâk* denilmektedir.”¹⁵

İnfâk: Kişinin, Allah’ın kendisine verdiği zâhirî ve bâtinî bütün nimetlerden yapmış olduğu tüm yardımlara denilir.¹⁶ Şu hadis-i şerif bunu desteklemektedir:

علماء لا يقال به ككفر لا ينفق منه¹⁷

“Söylenmeyen/başkasına aktarılmayan ilim şüphesiz infak edilmeyen hazine gibidir.”

İnfâk: İhtiyaç için malı harcamaktır.¹⁸

İnfâk: “Farz olsun nafîle olsun, tüm hayır yollarına yapılan harcamadır.”¹⁹ Bursevî’nin daha kapsamlı tanımına göre *infâk*; Allah yolunda harcama, malı yararlı olan şeyler için sarf etmektir. Allah’ın, dininin güçlenmesi için harcanmasını emrettiği her şey, dinin hakim olması için gereken her türlü harcamadır. Kafirlerle cihad, yakınlarla olan bağı kesmemek, fakir, yoksul ve miskinleri güçlendirmek için yapılan her türlü harcama, aile ve çocuklar için yapılan her türlü harcamayı kapsamaktadır. Kısacası kişiyi Allah’a yaklaştıran her türlü harcama *infâk* kapsamına girmektedir.²⁰

¹² Ateş, Süleyman, *Yüce Kur’an’ın Çağaç Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, I, 101.

¹³ Vehbe Zuhaylî, *Tefsiru’l-Mümin*, (Terc: Hamdi Arslan, Dr. Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, Dr. H.İbrahim Kutlay, Nurettin Yıldız) 2. Baskı, İstanbul, 2005, II, 15.

¹⁴ Râğîb el-İsfehânî, *el-Müfredât fî Garibi’l-Kur’ân*, s. 819.

¹⁵ Râzî, *et-Tefsîru’l-Kebîr*, I,35; III, 147.

¹⁶ Beyzâvî, Nâsirüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed, *Envârü’l-tenzîl ve Esrârü’l-te’vîl*, Şirketi Sahafiyee Osmâniye, İstanbul-1886, I, 23.

¹⁷ Baktığımız hadis kaynaklarında metnin aslını bulamadık. Naklen: Beyzâvî, *Envârü’l-tenzîl ve Esrârü’l-te’vîl*, I, 23; Âlusî, *Râhu’l-Me’ânî*, I, 118.

¹⁸ el-Cürcânî, Ali b Muhammed es-Seyyid eş-Şerif, *et-Târifât*, (Tahkik: Dr. Abdül Mün’im el-Hanefi), Daru’l Raşâd, Kahire, Try, s. 48.

¹⁹ İsmail Hakkı Bursevî, *Muhtasârü Râhu’l Beyân*, I, 66.

²⁰ İsmail Hakkı Bursevî, *Muhtasârü Râhu’l Beyân*, I, 335.

İnfâk: "Malı hayır yolunda harcamaktır ya da verilen zâhîrî ve bâtînî nimetlerden harcamaktır."²¹

Elmalılı Hamdi Yazır ise *infâkı* maddi ve manevi olarak şu şekilde tanımlamaktadır: Maddi olarak *infâk*, zekat ve diğer sadakalar ve armağanlar, yardımlar ve vakıf gibi fukaraya ve sair iyilik ve hayırlar için mal sarf etmek gibi bütün malî ibadetleri kapsamaktadır ki Kur'an'da "*Sana neyi infâk edeceklerini sorarlar. De ki: Hayır olarak infâk edeceğiniz, anne-babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlardır. Hayır olarak her ne yaparsanız, Allah onu kuşkusuz bilir*"²² gibi ayetlerle ayrıntılı şekilde ele alınmaktadır.²³ Manevi olarak ise *infâk*, ihtiyaç sahiplerine makamdan, ilimden, nasihatten, yol göstermeden, nefse hizmetten, izzet, ikram ve ağırlamadan, kalp iradesinden, hatta saygı-sevgi ve selamdan yapılan her hangi bir hayrı da kapsamaktadır.²⁴

Elmalılı Hamdi Yazır, *infâkı* maddi ve manevi iki kısma ayırdıktan sonra onu, iktisadi yönden de zararlı ve faydalı *infâk* diye de iki kısma ayırmaktadır: "Zamanımızda iktisat ilmiyle uğraşanların 'istihlak = konsumasyon, tüketim' dedikleri *infâk*, genelde iki türe ayrılır. Birisi ferdî, sosyal hiç bir menfaat ilgisi olmayan boş, zararlı ve pis infaklardır ki tamamen boş bir tüketim olan bu infakları Hak Teâla yasaklamış ve insanları ondan sakındırmıştır. Diğeri, her hangi hayati bir menfaata yönelik olan hayır infaklardır ki malları hayata dönüştürmek demek olan bu infâklar, aslında tüketim değil, üretimin gayesidir. Bu üretim, ne kadar genel, ne kadar temiz ise, değeri de o kadar yüksektir. Çalışmalarını Allah katında ebedi hayata dönüştürüp de, dünya ve ahiretin korku ve hüznünden kurtulmak isteyenler bu hayra, bu ahlaka, bu sosyalliğe ve bu iktisat yoluna girmeli. Bununla orantılı olan kazanç ve üretime çalışıp gayret etmelidir."²⁵

İnfâk: "Mesalih-i diniye ve dünyeviye malı sarf etmektir."²⁶

İnfâk: Zekatı, sadakayı, ve hayır yolda verilen her türlü yardımı kapsamaktadır. Zekat, *infâkın* ihtiva ettiği umumilikten bir cüzdür.²⁷ *İnfâk*: "Kalbin, nefsin teziyecisidir. *İnfâkta* diğer insanlar için menfaat ve yardım, mevzuu bahistir. En güzeline seçip onu diğer insanlara sunmak, kalbin temizlenmesini, nefsin paklanmasını tahakkuk ettiren, başkalarını tercihe o yüce manayı veren şey *infâktır*."²⁸

İnfâk: "Tarafı ilahiden ihsân buyrulmuş olan nimetlerden bir kısmını ailelerine bir kısmını da zekat ve sadaka olarak muhtaç kimselere harcamaktır."²⁹

İnfâk: "Allah tarafından emredilen hayat nizamını kurmak için malî fedâkarlıkta bulunmaktadır."³⁰

²¹ el-Âlusî, Şihabuddin Mahmud, *Râhu'l-Me'âni*, I, 118.

²² Bakara 2/ 215.

²³ Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Akçağ Yayınları, Ankara, I, 176.

²⁴ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, I, 176; II, 198.

²⁵ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, II, 204.

²⁶ Mehmet Vehbi, *Hulâsâtu'l Beyân*, 4. Baskı, İstanbul, I, 335.

²⁷ Seyyid Kutup, *Fizilâl-il Kur'an*, (Terc: Emin Saraç, İ.Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa) İstanbul, 1992, I, 81.

²⁸ Kutup, *Fizilâl-il Kur'an*, I, 457.

²⁹ Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, 2. Baskı, İstanbul, 1963, I, 15.

İnfâk: "Malm azından veya çoğundan olmak üzere iyi ve müstehap bir fiil olmakla beraber, altında istek ve sevgi yatan bir hayırdır."³¹ Maddi ve manevi olarak yapılan her türlü hayra da denilir.³²

İnfâk: "Allah'ın verdiği servet, güç, zeka, ilim gibi her türlü zenginlikten bir kısmını Allah yolunda ve/veya muhtaç olanlara geçimlik olacak şekilde, sadece Allah rızası için ve kimseyi minnet altında koymadan verme, harcamadır."³³

İnfâk: "Allah'ın hoşnutluğunu elde etmek amacıyla kişinin kendi servetinden harcama yapması, muhtaca aynî ve nakdî yardımda bulunması demektir. Bu bakımdan infâk, farz olan zekatı ve gönüllü olarak yapılan her çeşit hayrı içermektedir."³⁴

Son olarak, bu kavramın hukuki açıdan tanımına bakalım: "*İnfâk*, nafaka verip geçindirme, besleme, Allah yolunda harcama, gerek hısımlardan ve gerekse diğer insanlardan yoksul ve muhtaç olanlara para ve maişet yardımı yaparak, onların geçimini sağlamak demektir. İslam hukukunda infâkın kapsamı oldukça geniştir. *İnfâk*, aile reisinin bakmakla yükümlü olduğu kimselere harcama yapmasını kapsadığı gibi; diğer yoksul ve muhtaçlara yapılan zekat, sadaka ve benzeri yardımları da anlamı içine alır."³⁵

Yapılan bütün bu tanımlamalardan sonra bir değerlendirme yapacak olursak infâk kavramıyla ilgili ilk tanıma baktığımızda son derece sade ve dar anlamda (ailenin geçimi için harcama) kullanıldığını görmekteyiz. Ama sonrakilerde anlam genişlemesi vardır. Yani sonraki âlimler, kelimenin Kur'an bütünündeki kullanımı ve hadislerden yola çıkarak kapsamı genişletmişlerdir. En geniş ve islamî telakkiyi yansıtan en kapsamlı tanımı son devir müfessirlerinden Elmalılı Hamdi Yazır yapmıştır. Zira o ilk defa kavramın maddi ve manevi anlamda olduğunu genişçe açıklamıştır. Bu Kur'anî kavramların tanımında çok önemli bir aşamadır. Elmalılı Hamdi Yazır, aslında, Kur'an'ın anlaşılma sürecinde, bu kavrama getirdiği yorumla çığır açmış kabul edilebilir. Farklı olarak Seyyid Kutup, infâkı, kalbin ve nefsin tezkiyesi olarak tanımlayarak bu kavramı iş'arî bir bakış açısıyla açıklamıştır. Farklı olarak dikkat çeken diğer bir tanımlama ise infâkın, Râzi ve İsmail Hakkı tarafından dinin ikamesi için yapılan hac, umre, cihad ve sıla-i rahim gibi ibadetler yolunda yapılan harcamaları da kapsadığını ifade etmeleridir. Beyzâvî, Âlusî ve Ali Ünal ise infâkın zahiri ve batını tüm nimetlerden yapılan yardımları kapsadığını ifade etmektedirler. Mevdudî ise diğerlerinden oldukça farklı biçimde kavramı, siyasi bir içerik ve amaçla yönelik olarak yorumlamıştır. Görüldüğü üzere *infâk* kavramı gerek ilk dönem meşhur müfessirleri (Râzi, Beyzâvî, Âlusî gibi) gerekse son dönem meşhur müfessir-

³⁰ Ebu'l Â'lâ Mevdûdî, *Tefsîrümü'l Kur'an*, (Terc: M. H. Kayanî, Y. Karaca, N. Şişman, İ. Bosnalı, A. Ünal, H. Aktaş), İstanbul, 1986, I, 351.

³¹ Tabatabâî, Muhammed Hüseyin, *el-Mizân fî Tefsîr'il-Kur'an*, (Terc: V. İnce), 2. Baskı, İstanbul, 2005, II, 243.

³² Tabatabâî, *el-Mizân fî Tefsîr'il-Kur'an*, I, 94.

³³ Ali Ünal, *Allah Kelâmı Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, İzmir, 2007, s. 1415.

³⁴ Çağrıca, "*İnfâk*" mad., DİA, İstanbul, 2000, XXII, 289.

³⁵ Hamdi Döndüren, "*infâk*" mad., Şamil İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1991, III, 155.

leri (İsmail Hakkı, Elmalılı Hamdi Yazır, Seyyid Kutup gibi) tarafından bazı farklılıklarla beraber genel olarak aynı anlamları içine alacak şekilde tanımlanmıştır.

Sonuç itibariyle, yapılan bu tanımlamalardan hareketle infâkı şu şekilde tanımlayabiliriz: *İnfâk*, Alah'a itâat ve ibadet amacıyla ve genel olarak iyilik niyetiyle yapılan, kişinin kendisine, ailesine, akrabalarına, eşine dostuna ve ihtiyaç sahiplerine kısacası İslama ve Müslümanlara, hatta bütün insanlığa faydası olan, mal, mülk, para, makam, ilim, nasihat, yol gösterme, nefse hizmet, izzet, ikram ve ağırlama, kalp iradesi, hatta saygı-sevgi ve selam gibi maddi-manevi her türlü hayrı, yardımı, harcamayı ve davranışı içine alan; gerek zorunlu *infâk* (ailenin geçimi, zekat, fitr sadakası, kefaretlar, kurban ve nezir), gerekse gönüllü *infâk* (sadaka, yoksulu doyurma, yedirme, vakıf)³⁶ gibi ibadet ve davranışları içine alan dinî ve ahlakî bir davranış biçimidir.

B- *Îsâr* Kavramının Lugat ve İstilah Anlamı

Îsâr, *esera* kökünün if'âl babından türemiş bir mastardır. *Êsera* fiili 'ikram etmek, tercih etmek, üstün tutmak, bir kişiyi kendi nefesine tercih etmek' anlamlarına gelir.³⁷ *Îsâr*'ın istilâhî manası ise şöyle tarif edilmiştir: *Îsâr*, başka birisine fayda sağlamak ve ondan bir zararı gidermek için başkasını kendi nefsinin önüne geçirmek olup bu da kardeşliğin son aşamasıdır.³⁸ *Îsâr*, 'bir kişinin başkasını kendi nefesine tercih etmesi, üstün tutması' anlamındadır.³⁹ Şu ayetlerde olduğu gibi: "*Daha önce Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imâmı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine hicret edip gelenleri severler; onlara verilenler karşısında içlerinde bir çekememezlik hissetmezler; kendileri zarûret içinde bulunsalar bile onları kendilerinden önde tutarlar (yü'sirûne alâ enfüsühim).*"⁴⁰

Bu ayette *Ensârın* göstermiş olduğu *îsâr* örneği anlatılmaktadır. Zira onlar, kendilerinin ihtiyacı olmasına rağmen *muhacirleri* kendi nefislerine tercih etmektedirler. Elmalılı Hamdi Yazır, burada kardeşlerinin ihtiyaçlarını kendilerinininkinden daha önemli ve daha üstün tutarak onları kendi nefislerine tercih ederek öne geçirdiklerini ve bu davranışın; (*îsâr*) ahlakın, tok gözlülüğün en yüksek mertebesi olduğunu söylemektedir.⁴¹ İbn Abbas da mallarını ve evlerini vererek onları kendi nefislerine üstün tuttuklarını ifade eder.⁴² Bu ayette *îsar* kelimesi İslam literatüründeki terim anlamında kullanılmıştır.

"Allah'a yemin ederiz ki, Allah seni bizden üstün tutmuştur (*êserake*); doğrusu biz suç işlemiştiik, dediler."⁴³ Bu ayette kardeşlerinin diliyle, Allah'ın Hz. Yusuf'u onlar-

³⁶ Zorunlu ve gönüllü infâk hakkında daha fazla bilgi için bkz: Kasım Yürekli, *Mü'min'in Temel Özelliği İnfâk*, Ensar yayıncılık, Konya, 2005, s. 88, 118.

³⁷ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, IV, 7.

³⁸ el-Cürçânî, *et-Tarîfât*, s. 49.

³⁹ Ragıb el-İsfahanî, *el-Müfredât*, s. 62.

⁴⁰ Haşır, 59/9.

⁴¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, VII, 222.

⁴² el-Firûzâbâdî, *Tenvîru'l-Mikbâs Min Tefsîri İbn Abbâs*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 2001, s. 547.

⁴³ Yusuf, 12/91.

dan üstün tuttuğu⁴⁴ ifade edilmektedir ki bu da ayetteki *îsâr* kelimesinin lugat anlamında kullanıldığını göstermektedir. Bir başka ayette şu şekilde ifade edilmiştir: “*Fakat siz, dünya hayatını tercih (bel tü’sirûne) ediyorsunuz.*”⁴⁵ İbn Abbas, ayetteki ‘dünya hayatından kastın, dünya işlerini ve dünya sevabını ahiret sevabına tercih ettiklerini ifade etmektedir.⁴⁶ Bu açıklama, ilgili kavramın lugat anlamında kullanıldığını göstermektedir.

C- İnfâk ile İsar Arasındaki İlişki

İnfâk ile *îsâr* arasındaki ilişkiyi incelediğimizde öncelikle görüyoruz ki bu iki kelime, hiçbir ayette birlikte kullanılmamıştır. Lugat anlamlarını incelediğimizde de bu iki kelime arasında bir bağ olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak ıstılahî anlamda aralarında bir anlam ilişkisi olduğu görülmektedir. Şöyle ki: “*O müttakîler ki bollukta da darlıkta da Allah yolunda infâk ederler, kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah da böyle iyi davrananları sever.*”⁴⁷

Bu ayette *infâk* edenlerin rahat oldukları zamanlarda da sıkıntılı oldukları zamanlarda da *infâk* ettikleri ifade edilmektedir. Bir insanın *infâk* etmesi demek kendi elinde olan maddi ve manevi imkânlarından başkalarına verebilmesi demektir ki bu da başkalarını kendi nefesine tercih etmek, onları kendinden önce düşünmek ve daha öne alarak daha üstün tutmak demektir ki bu olaya da zaten ‘*îsâr*’ denilmektedir. Özellikle insanın sıkıntılı anlarında kendi ihtiyacı olduğu halde başkalarına *infâk* etmesi onları kendi nefisinden ne kadar üstün ve öncelikli tuttuğunun ve kendi nefesine tercih ettiğinin açık göstergesidir ki bu durum da tam bir ‘*îsâr*’ olayıdır. Zira kişinin başkasını kendi nefesine tercih ederek ona kendi ihtiyacı olduğu halde yaptığı her türlü ‘*îsâr*’ davranışı da aynı zaman da *infâk*tır diyebiliriz.

Netice itibarıyla, *infâk* ile *îsar* arasında sıkı bir ilişki olduğunu görmekteyiz. Hatta bu kelimelerin ıstılahî olarak hemen hemen aynı anlamlara geldiğini söylesek yanlış olmayız. Zira, Kur’an’da bir çok kavramı birbirinden kesin çizgilerle ayırmak oldukça zordur. İşte *îsar* ile *infâk*ı da kesin çizgilerle birbirinden ayırmak oldukça zor görünmektedir.

II. ASRI SAADETTE İNFÂK VE İSÂR DAVRANIŞI ÖRNEKLERİ

Bu dönemi incelemeden önce İslamiyet öncesi dönemde *infâk* ve *îsar* kapsamına girebilecek davranışların var olup olmadığına bakalım. Cahiliyye dönemi şiirlerini⁴⁸ incelediğimizde zaman zaman bu tür davranışların sergilendiğini görmekteyiz. Ancak cahiliye dönemindeki bu davranışlar, manevi bir karşılık için değil, dünyevi bir menfaat için sergilenmekteydi. Genel olarak bu davranışlar kişisel şeref anlayışı ile yakinen alakalıdır. Şiirlerde geçen “iyilik yapmak, cömertlik, cömert olmak, ikram etmek, yedirmek, yardım etmek” gibi kelimeler bu olgunun ne kadar

⁴⁴ el-Fîrûzâbâdî, *Tenvîru'l-Mübâs Min Tefîri İbn Abbâs*, s. 246.

⁴⁵ A’1a, 87/16.

⁴⁶ el-Fîrûzâbâdî, *Tenvîru'l-Mübâs Min Tefîri İbn Abbâs*, s. 592.

⁴⁷ Al-i İmran, 3/134.

⁴⁸ Şiir örnekleri için bkz.: Kaya, Ayhan, *Bir Özveri Davranışı Olarak Kur’an’a Göre İnfâk*; Fecr Yayınları, Ankara 2009, s. 35-48.

gelişmiş bir anlayış olduğunu göstermektedir. Cömertçe davranışlara, gerçek asaletin bir kanıtı olarak bakılır ve bu davranışlar ne derece aşırı olursa o denli hayranlık celbederdi. Her zaman bu davranışların sebebi iyilik ve yardım severlik değildi. Çünkü bu davranışların yapılmasındaki en temel etken gösteriş yaparak insanlar tarafından övülmektir. Bu nedenle de insanların tevaccühünü elde edebilmek için israf derecesinde harcamalarda bulunulmaktaydı.⁴⁹ Sonuç itibariyle Cahili infak ve isar örnekleri, her ne kadar güzel davranış örnekleri olarak karşımıza çıksa da mahiyet, niyet ve içerik olarak dinsel davranış şeklinde kabul edilemez. Bu yüzden de Kur'an'ın getirdiği anlayışla asla uyumamaktadır. O halde şimdi bu davranışların İslam'da nasıl karşılandığını nuzül sırasını göz önünde bulundurarak ayetler ışığında inceleyelim.

İslam, cahiliye dönemindeki israf derecesine varan harcamaları yasaklayarak bu davranışların hangi ölçülerde yapılması gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir: *"Allah'ın kulları infâk ettikleri zaman, ne israf ederler ne de cimrilik ederler; bu ikisinin arasında dengeli olurlar."*⁵⁰ Bir başka ayette de israf derecesinde harcama yapanların şeytanın kardeşi olduğu ifade edilmektedir: *"Akrabaya, yoksula ve yolcuya haklarını ver, fakat saçıp savurma. Çünkü savurganlar, şeytanların kardeşleri olmuşlardır. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür."*⁵¹

Cahiliye dönemindeki cömertlik, ikram etme, yardım etme, gibi davranışlar *infâk ve isâr* düşüncesinin var olduğunu göstermektedir. Ancak bu davranışlar eylemsel olarak *infâk ve isâr* düşüncesini göstermekle beraber yapılaş amacı açısından İslam'daki *infâk ve isâr* düşüncesine tamamiyle ters düşmektedir. O dönemde israf derecesinde gösteriş için yapılan ikramlar, harcamalar ve yapılan yardımlar İslam'da yapılması tavsiye edilmekle beraber bunların sadece Allah rızası için yapılması tavsiye edilmiştir. *"Ey İnananlar! Allah'a ve ahiret gününe inanmayıp, insanlara gösteriş için malını infâk eden kimse gibi, sadakalarınızı başa kakma ve eza etmekle boşa çıkarmayın. Onun durumu, üzerinde toprak bulunan kayanın durumu gibidir, üzerine bol yağmur yağdığında onu cascavlak bırakır. Kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah inkar eden kimseleri doğru yola erdirmez."*⁵²

Bu ayetten şu anlaşılmalıdır: Cömertlik, ikram etmek, yardımda bulunmak bir erdemdir. Ancak caka satmak, gösterişte bulunmak, insanların tevaccühünü kazanmayı amaçlamak, servetini sömürü aracı olarak kullanmak için yapılırsa bu erdemnin hiçbir değeri kalmaz, üstelik böyle davrananlar *kâfir* olarak isimlendirilir.

Görüldüğü üzere cahiliye devrindeki cömertlik, ikram etmek, yardımseverlik, *infâk ve isâr* gibi asilzadeliğin ifadesi olan bu davranışlar Kur'an vahyi ile birlikte derin bir anlam değişikliğine uğramıştır. Zira İslam'a göre gerçek asilzade ve üstün kimse bu şekilde gösteriş için israf derecesinde harcama yapan değil bilakis Allah'a

⁴⁹ Kaya, *Bir Özveri Davranışı Olarak Kur'an'a Göre İnfak*; s. 41-43.

⁵⁰ Furkan, 25/67.

⁵¹ İsrâ, 17/26-27.

⁵² Bakara, 2/264.

karşı gelmekten en çok sakınan⁵³ kimsedir. Malın harcanması konusundaki tutum ve davranışları da bu çerçeve içinde değerlendirebiliriz. Netice itibarıyla İslam öncesi Arap toplumunda görülen bazı davranış tipleri, infâk ve isâr düşüncesinin var olduğunu açıkça göstermekle birlikte bu davranışlar, genel olarak infâk ve isâr kavramıyla değil de "cömertlik, yardımseverlik, kerim" gibi kavramlarla ifade edilmekteydi.

Eylem olarak aynı şeyleri ifade etmekle beraber bu eylemlerin o dönemdeki yapılaşma amaçlarıyla İslami dönemdeki yapılaşma amaçları arasında çok büyük farklılıklar olduğu da açıkça görülmektedir. Zira o dönemde bu davranışlar tamamıyla gösteriş için insanlar tarafından takdir edilebilmek için yapılmaktaydı. İslam'la birlikte bu davranışların sadece Allah'ın rızası için yapıldığı zaman bir değer ifade edeceği aksi takdirde ise hiçbir anlamının olmayacağı hatta o dönemdeki amaçlarla yapıldığı zaman kişinin kafir olacağı ifade edilmektedir.

Şimdi, bu davranış örneklerini (*infâk ve isâr*), ilk sergileyen Ensar ve Muhâcirûn'dan örneklerde görmeye çalışalım.

İslam'ın ilk temsilcileri, Kur'an'da da, "Onlar, sırf "Rabbimiz Allah'tır" dedikleri için haksız yere yurtlarından çıkarıldılar..."⁵⁴ şeklinde ifade edildiği gibi İslam'a ilk inanan topluluk olan Muhacirlerdir. Onlar, inançlarından dolayı yurtlarından, İslam'ın ikinci önemli temsilcileri olan Ensar'ın yurdu Medine-i Münevvereye hicret etmek zorunda kalmışlar ve gösterdikleri kardeşlik tablosuyla tarihte "Asr'ı-Saâdet" denilen dönemin mimarları olmuşlardır.

Kur'an'ın "Muhacirlerden ve Ensardan (İslam'a girmekte) ilk öne geçenler ile bunlara güzelce tabi olanlardan Allah razı olmuştur, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. (Allah)onlara, altlarından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte büyük kurtuluş budur."⁵⁵ ifadesinden de anlaşıldığı üzere bu iki topluluk İslam'ın ilk temellerinin oluşmasında çok büyük rol oynayan ilk nesillerdir. Zira bu iki topluluğun faziletlerini, Hz. Peygamber (s.a.v) de pek çok defa zikretmiştir.⁵⁶

Zira her iki topluluk da Allah'a sarsılmaz bir iman ile bağlıydılar. Hz. Peygamber'in davasına da uğruna canlarını ve mallarını verecek kadar içten inanmışlardı. Onlar sabreden ve yalnızca Allah'a güvenen kimselerdi.⁵⁷ Allah uğrunda cihad eden kişilerdi.⁵⁸

Ensar ve Muhacirler birbirlerine kardeşlik bağlarıyla bağlıydılar. İhsân, infâk ve isâr gibi din kardeşlerini kendi nefislerine tercih edecek yüksek ahlak esaslarına sahiptiler. Kur'an ve sünnet'e şartsız bağlıydılar. Allah'tan gereği gibi korkuyorlar,

⁵³ Bkz, Hucurat, 49/13.

⁵⁴ Hac, 22/40

⁵⁵ Tevebe, 9/100.

⁵⁶ Bu rivayetler için bkz., el-Kirmânî, *el-Buhârî bi Şerhu'l-Kirmânî*, Dârü İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, I.Baskı, 1356/1937, II.Baskı, 1401/1981, Beyrut, XV, 32-55.

⁵⁷ Nahl, 16/41-42.

⁵⁸ Nahl, 16/110.

Hız. Peygamber (s.a.v)'e saygıda kusur etmiyorlardı. Birbirlerine karşı hoşgörölü ve merhametliyidiler. Birbirlerinin yardımına koşar, hakkı ve sabrı tavsiye ederlerdi.⁵⁹

Ensar ve Muhâcirün arasında sıkça görülen, bu *infâk ve îsâr* ahlakını şu örneklerde daha iyi görmekteyiz.

Bir gün, Ensar, 'Ey Allah'ın elçisi, hurmalıklarımızı Muhacir kardeşlerimizle aramızda paylaşır' demişler, Allah'ın elçisi de 'hayır' cevabını vererek, "mülkiyetin verilmeyeceğini, ancak Muhacirler'in çalışarak ortak olacaklarını ve böylece mahsülün aralarında paylaşılacağını" söylemiştir. Bunun üzerine her iki tarafta buna razı olmuştur.⁶⁰

Şimdi de, Sa'd b. Rebi ile Abdurrahman b. Avf arasında geçen şu kardeşlik tablosuna bakalım. Ensar'dan Sa'd b. Rebi, Muhacirundan Abdurrahman b. Avf'a: 'Ben Ensar'ın en zenginiyim, malımın yarısını sana tahsis ettim. Ayrıca, iki hanımından hangisini istersen boşarım, sonra da iddeti bitince, sen, onunla evlenirsin' dedi. Abdurrahman b. Avf ise Sa'd b. Rebi'e şu cevabı vermiştir: 'Allah, aileni ve malını sana mübarek eylesin. Benim bunlara ihtiyacım yoktur. Sizin, içinde ticaret yapılan bir çarşınız yok mu? Beni oraya götürünüz, bana yol gösteriniz' dedi. Bunun üzerine Sa'd b. Rebi, Abdurrahman b. Avf'ı, Kaynuka çarşısına götürdü ve ona biraz sermaye verdi. Abdurrahman b. Avf, kısa zamanda geçimini kendi başına sağlayabilecek duruma geldi ve Ensardan bir kadınla evlendi.⁶¹

Diğer bir örnekte ise özverinin muhteşem bir modeli verilir: Hadis kaynaklarında bazı farklılıklarla beraber bu muhteşem olay şu şekilde anlatılmaktadır. Bir gün açlıktan zayıf düşen bir adam (Hz. Ebu Hureyre) Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına geldi, Hz. Peygamber (s.a.v.) de onu, hanımının yanına gönderdi ancak, hanımı evde sadece su bulunduğunu söyleyince Hz. Peygamber de ashabına bu misafiri kimin doyuracağını sordu. Bunun üzerine Ensar'dan bir kişi (Ebu Talha) onu, evine götürmüş, evde sadece iki çocuğuna yetecek yiyeceklerini misafire hazırlayıp çocuklarını aç yatırmışlar, kendileri de karı-koca aç gecelemişler, hatta aç kaldıklarını düşünerek üzülmesin diye kandili yakıp daha sonra söndürerek karanlıkta yemek yiyor gibi yapmışlardır. Sabahleyin Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına gittiklerinde, Hz. Peygamber, Ensar'dan olan bu kişiye: 'Allah, karı-koca olarak sizin bu gece yaptığınız güzel davranıştan memnun oldu ve sizin hakkınızda, "....kendilerinin ihtiyaçları olsa dahi, (göç eden yoksul kardeşlerini/muhacirleri) öz canlarına tercik ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar başarıya erenlerdir"⁶² ayetini indirdi' buyur-

⁵⁹ Algül, Hüseyin, *Muhacirun - Ensar Üzerine Bir Araştırma*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 5, cilt: 5,1993, s. 41.

⁶⁰ el-Buhârî, Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmâil, *el-Câmiu's-Sahîh*, (I-IV), I. Baskı, Meketebetüs'-Selefiyye, Kahire, 1400, *Menakibü'l-Ensar* 3, III, 38-39; el-Kirmânî, *el-Buhârî bi Şerhu'l-Kirmânî*, XV, 36-37.

⁶¹ el-Buhârî, *el-Câmiu's-Sahîh*, *Menakibü'l-Ensar* 3, III, 38;el-Kirmânî, *el-Buhârî bi Şerhu'l-Kirmânî*, XV, 35-36.

⁶² Haşr, 59/9.

muştur.⁶³ İşte, Ensarın bu güzel davranışı, İslam ahlakına 'îsâr, kendisi muhtaç olsa bile din kardeşini kendine tercih' olarak geçmiştir.⁶⁴

Başka bir kardeşlik tablosu da, Ensar ve Muhacirlerin, Bahreyn arazisinin paylaşılmasında ortaya koydukları *îsâr* davranışdır. Ensar'ın, bu araziden kendi hisselerine düşeni, Muhâcîr kardeşlerine vermek istemeleri üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) de onları Kevser Havuzu başında kendisine kavuşmakla müjdelemiştir.⁶⁵

Sahabe döneminde yukarıda sunulan örneklerden yüzlercesine ulaşabiliriz. Ancak onların hepsini burada sıralamamız mümkün değildir. Bu nedenle biz, burada sadece bu ahlaki davranışların sahabe arasında nasıl yaygın bir şekilde uygulandığını göstermek amacıyla bir kaç örnekle yetindik. Bu örneklerden de anlaşıldığı üzere *infâk ve îsâr* ahlâkı İslam toplumunun temelini oluşturan, Ensar ve Muhâcîrler arasında yaygın bir şekilde uygulanan bir davranıştır.

Sonuç

Sosyal adalete, dayanışma ve yardımlaşmaya büyük önem veren Kur'an, insanları mutlu ve huzurlu bir şekilde kardeşlik duyguları içerisinde toplumsal barışı sağlamış olarak yaşamalarını ister. İşte bu toplumsal barışın oluşmasında en önemli etkenlerden birisi de şüphesiz *infâk ve îsâr* gibi ahlaki davranışların yerleşmesidir. Çünkü *infâk ve îsâr*ın birey ve toplum üzerinde psikolojik ve manevi birçok faydası vardır. Öncelikli olarak insanda verme ve paylaşma duygusunu geliştirir. Kendi ihtiyacı olduğu halde kardeşini tercih etme davranışı dediğimiz *îsâr* anlayışının gelişmesini sağlar. *İnfâk ve îsâr*, fakir ve zayıf insanlara karşı iyilik ve ikram kapılarını açar. Bu kapıların açılması kulların birbirine karşı kardeşlik duygusunu, insanlık şuurunu ve beşeri tesânüdünü meydana getirir. Zayıf ve çaresizlere tam bir emniyet sağlayarak onlara, vahşet ve hurs pençeleri arasında değil, kalplerde, gönüllerde yaşadıklarını hissettirir. Zengin ile fakir arasında oluşacak kin ve nefret duygularını izale ederek, saygı ve sevgi bağlarının oluşmasını temin eder. Böylece insanların, Hz. Peygamberin (s.a.v.) benzetmesiyle, bir binanın tuğlaları gibi birbirlerine kenetlenerek, barış ve huzur içerisinde yaşamalarını sağlar.

Şayet arzulanan şekilde *infâk ve îsâr* olgusu yaygınlaşacak olur ve Asr-ı Saadetten itibaren geçmiş asırlarda olduğu gibi, günümüzde de *infâk ve îsâr* mekanizması işletilirse, dünyanın birçok yerinde görülen açlık, sefalet ve fakirliğin ortadan kalkmasına büyük destek sağlayacak ve o insanların insânî bir hayat standardına ulaşmalarına yardım edecektir. Belli ölçülerde bu mekanizmanın işletildiği toplumlara bakıldığında ifade etmeye çalıştığımız olgunun tezahürleri açıkça görülmektedir. Bu nedenle inanan insanın Allah'ın bir emri olduğu için kendi imkânları nispetinde *infâk* yapması gerekir. Ancak o zaman inanmayan insanların, en azından

⁶³ el-Buhârî, *el-Câmiu's-Sahîh*, Menakıbü'l-Ensar 10, III, 42; el-Kirmânî, *el-Buhârî bi Şerhu'l-Kirmânî*, XV, 43.

⁶⁴ Algül, *Muhacirun - Ensar Üzerine Bir Araştırma*, 48.

⁶⁵ el-Buhârî, *el-Câmiu's-Sahîh*, Menakıbü'l-Ensar 8, III, 41; el-Kirmânî, *el-Buhârî bi Şerhu'l-Kirmânî*, XV, 41.

insânî bir davranış olarak kendi imkânları ölçüsünde *infâk ve isâr* gibi ahlaki davranışlarda bulunmaları beklenebilir.

Araştırmamız sonunda edindiğimiz kanaate göre, sosyal adalet ve barışın sağlanması için *infâk ve isâr* toplumunun oluşması gerekmektedir. Bu noktada dini anlatan ve tebliğ eden kimseler, *infâk ve isârın* insan yaşamında dolayısıyla da toplum hayatında ne derece önemli bir ahlaki davranış ve hatta ibadet olduğunu, *infâk ve isârın* sağladığı faydaları çeşitli çalışmalarla değişik platformlarda insanlara duyurmalıdır.

Kaynakça

- el-ÂLÛSÎ, Şihâbuddîn es-Seyyîd Mahmud; *Rûhu'l-Me'ânî*, Beyrut 1987.
- ALGÛL, Hüseyin; Muhacirun – Ensar Üzerine Bir Araştırma; Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı:5, cilt:5, 1993.
- ATEŞ, Süleyman; *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul.
- AMR, ANTERA B.ŞEDDAT, HARİS, İMRU'L-KAYS, LEBİD B. RABİA VE TARAFE; *Muallakat yedi askı*, (çev: Şerafettin Yaltkaya), Meb Yayınları, İstanbul 1989.
- el-BEYZÂVÎ, Nâsırüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed, *Envârü't-tenzîl ve Esrârü't-te'vîl*, Şirketi Sahafiyei Osmâniye, İstanbul 1886.
- BİLMEN, Ömer Nasûhi; *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlişi ve Tefsiri*, 2. Baskı, İstanbul 1963.
- el-BUHÂRÎ, Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmâil, *el-Câmiu's-Sahih*, (I-IV), I. Baskı, Meketebetüs'-Selefiyye, Kahire, 1400.
- el-CEVHERÎ, İsmail b. Hammad; *es-Sihah*, (tah: Ahmed Abdu'l-Gafur Attar), 4. bas, Beyrut 1990.
- el-CÛRCÂNÎ, Ali b Muhammed es-Seyyid eş-Şerif; *et-Târifât*, (tah: Dr. Abdül Mün'im el-Hanefi), Dâru'l Reşâd, Kahire.
- ÇAĞRICI, Mustafa; "İnfâk" mad., *DİA*, İstanbul-2000.
- DEMİRCİ, Muhsin; *Tefsir Usûlü*, Marmara İlahiyat Vakfı Yayınları, 4.bas, İstanbul 2006.
- DÖNDÜREN, Hamdi; "Nafaka" mad., *Şamil İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992.
- DÖNDÜREN, Hamdi; "İnfâk" mad., *Şamil İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1991.
- ELMALILI, Muhammed Hamdi Yazır; *Hak Dîni Kur'an Dili*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- el-FÎRÛZÂBÂDÎ, Mecduddin M. b. Yakub; *Basâiru Zevi't-Temyiz fi Latâifi Kitâbi'l-Azîz*, (tah:Muhammed Ali en-Neccâr), Meketebetü'l-İlmiyye, Beyrut.
- el-FÎRÛZÂBÂDÎ, Mecduddin M. b. Yakub, *Kâmusu'l-Muhît*, Müessesetü er-Risaleti, 3. bas, Beyrut 1993.

- el-FİRÛZÂBÂDÎ; *Tenvîru'l-Mikbâs Min Tefsîri İbn Abbâs*, Daru'l- Fikr, Beyrut 2001.
- İBN ABBÂD, İsmail; *el-Muhît fi'l-Luga*, (tah: Muhammed Hasan Al-i Yasin), 1.bas, Beyrut 1994.
- İBN FÂRİS, Zekeriyya, Ebi'l-Huseyin Ahmed; *Mu'cmu Makâyisi'l-Luga*, (tah: Abdüsselam Muhammed Hârûn), 1.bas, Beyrut 1991.
- İBN MANZÛR, Ebu'l-Fadıl Cemaletdin M. b. Mukrim; *Lisânu'l-Arab*, 1.bas; Beyrut 1990.
- el-İSFEHÂNÎ, Er-Ragıb el-Huseyin b. Muhammed; *el-Müfredât fi Garîbi'l-Kur'an*, (tah: Safvan Adnan Davudî), 3.bas, Beyrut-Dımeşk 2002.
- İSMAİL HAKKI BURSEVÎ, *Muhtasârı Rûhu'l Beyân*, (İhtisar eden: Muhammed Ali Sabûnî, terc: heyet) 3.bas, İstanbul.
- KAYA, Ayhan, *Bir Özveri Davranışı Olarak Kur'an'a Göre İnfak*; Fecr Yayınları, Ankara-2009, s. 13-23.
- KUTUB, Seyyid; *Fizılâl-il Kur'an*, (Terc: Emin Saraç, İ.Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa), Araştırma Yayınları, İstanbul 1992.
- el-KİRMÂNÎ, *el-Buhârî bi Şerhu'l-Kirmânî*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1.Baskı, 1356/1937, II. Baskı, 1401/1981, Beyrut.
- MEHMET, Vehbi; *Hulâsat'ul Beyân*, 4.bas, İstanbul 1967.
- MERÂĞÎ, Ahmed Mustafa; *Tefsîru'l-Merâğî*, Daru'l-Fikr, Beyrut.
- MEVDÛDÎ, Ebu'l A'lâ; *Tefhîmu'l Kur'an*, (Terc: Muhammed Han Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal, Hamdi Aktaş), İnsan Yayınları, İstanbul 1986.
- NEDÂ, Abdurrahman Yusuf eş-Şâyî; *Mu'cemu Elfâzi'l-Hayati'l-İçtimâiyye fi Devâvini's-Şuarâi'l-Muallakâti'l-Aşr*, Mektebetü Lübnan, 1.bas, 1991.
- er-RÂZÎ, Fahreddin; *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Beyrut 1993.
- et-TABATABÂÎ, Muhammed Hüseyin; *el-Mîzân fi Tefsîr'il-Kur'an*, (Terc: Vahdettin İnce, Tash: Seccad Karakuş, Abbas Akyüz, Musa güneş) 2.bas, İstanbul 2005.
- ÜNAL, Ali; *Allah Kelâmı Kur'an-ı Kerim ve Açılmalı Meali*, Define Yayınları, İzmir 2007.
- ÜNAL, Ali; *Kur'an'da Temel Kavramlar*, İstanbul 2003.
- YÜREKLİ, Kasım; *Mü'min'in Temel Özelliği İnfak*, Ensar yayıncılık, Konya 2005.
- ez-ZEBÎDÎ, Muhibbu'd-Din Ebi Feyz; *Tâcu'l-Arûs fi Cevâhiri'l-Kâmûs*, Beyrut 1994.
- ez-ZUHEYLÎ, Vehbe; *Tefsîru'l-Münîr*, (Terc: Hamdi Arslan, Dr. Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, Dr. H.İbrahim Kutlay, Nurettin Yıldız) 2. Baskı, İstanbul 2005.